

SZENT ATANÁZ GÖR. KAT. HITTUDOMÁNYI FŐISKOLA
INSTITUTUM SANCTO ATHANASIO NOMINATUM

ATHANASIANA

56

Nyíregyháza
2023

ATHANASIANA
a Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola folyóirata

Alapítva 1995-ben

Főszerkesztő:
Ivancsó István

A szerkesztőbizottság tagjai:
Janka György, Szabó Péter, Véghseő Tamás, Vincze Krisztián

A szerkesztőség címe:
Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola
H 4400 Nyíregyháza
Bethlen G. u. 13–19.
Tel./Fax: +36/42/597-600
www.szentatanaz.hu
szentatanaz@szentatanaz.hu

Postacím:
H-4401 Nyíregyháza, Pf. 303

Felelős kiadó:
dr. Odrobina László mb. rektor

© Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola, 2023

ISSN 1219-9915

Megrendelhető a fenti címek bármelyikén
Az egyes számok ára: 1.000 Ft

✠ JAKUBINYI GYÖRGY

**De Maria numquam satis
= Máriáról sohasem (beszéltünk) eleget
Középkori axióma Ratzinger bíboros (leendő XVI. Benedek pápa)
megvilágításában**

Először is tisztázzuk az axióma jelentését: „görög szó, jelentése »alapigazság, sarkigazság«, önmagától belátható alaptétel, biztos állítás, amelynek alapján valamit bizonyítani lehet. Szűkebb értelemben: axiómák a legáltalánosabb állítások, amelyek több tudományág számára is egyaránt használhatók analóg módon, s amelyekből mint első elvekből (*prima principia*) további bizonyítások levezethetők”.¹

A címben megadott híres középkori latin katolikus teológiai axióma azt fejezi ki, hogy a Szűzanya istenanyai méltóságában mintegy részesedik Isten végtelenségében, ezért a róla szóló teológiai megfontolás is kimeríthetetlen, „sohasem beszélünk eleget Máriáról”. Ez az axióma gazdátlan. Általában Clairvaux-i Szent Bernát OCist (1090–1153) egyháztanítónak tulajdonítják, de írásaiban nem fordul elő. Viszont van egy mondása a Szűzanyáról szóló szentbeszédeiben, amely szinte szó szerint ugyanezt mondja.² Mások Robert Berthelot OCD lyoni segédpüspök és damaszkuszi címzetes püspöknek (1601–1630) tulajdonítják, mert ő terjesztette. A II. Vatikáni Zsinat nem akart újabb mariális dogmát hirdetni. Többen javasolták újabb mariális dogmák kihirdetését: a Minden kegyelem közvetítője, vagyis *Omniium gratiarum mediatrix* és a Társmegváltó, vagyis *Co-Redemptrix megfontolással*.³ Arra hivatkozva utasították el, hogy a II. Vatikáni Zsinat nem dogmatikus, hanem pasztorális, és az eddig meghirdetett négy Szűzanya-dogma már teljes mariológiát ad:

1. Efezus 431: Istenszülő – Theotokosz = Dei Genetrix,⁴
2. II. Konstantinápoly 553: mindenkor szűz – Aei-parthénosz = Semper Virgo,⁵
3. IX. Boldog Piusz pápa 1854: Szeplőtelen Fogantatás – Immaculata Conceptio,⁶

¹ „axióma” címszó, in *Magyar Katolikus Lexikon* Budapest 1993, I. köt., 483.

² *Sermo de Nativitate Mariae* és *Super missus est*, in I, 7, PL 183,59 D.

³ „Co-Redemptrix” és „Mediatrix” címszó, in *Dictionary of Mary*, New York 1985, 57. és 226.

⁴ 1. kánon, in DENZINGER, H. – HÜNERMANN, P., *Hitvallások és az Egyház Tanítóhivatalának megnyilatkozásai*, Bányterenyé – Budapest 2004, 117. nr. 252.

⁵ 2. kánon, in DENZINGER – HÜNERMANN, *Hitvallások és az Egyház Tanítóhivatalának megnyilatkozásai*, 166. nr. 422.

⁶ *Ineffabilis Deus kezdetű 1854. december 8-án kelt bulla*, in DENZINGER – HÜNERMANN, *Hitvallások és az Egyház Tanítóhivatalának megnyilatkozásai*, 555. nr. 2803–2804.

4. XII. Tiszteletreméltó Piusz pápa 1950: Szűz Mária mennybevétele –
Assumptio B. Mariae Virginis.⁷

Ezért VI. Szent Pál pápa is a II. Vatikáni Zsinat 5. ülészaka lezárásakor 1964. november 21-én tartott beszédében kinevezte a Szűzanyát az Egyház Anyjának.⁸

II. Szent János Pál pápa 1980. március 1-jén elrendelte, hogy a Mária, az Egyház Anyja invocációt fűzzék be a lorettói litániába a Krisztus Anyja megszólítás után.⁹

Ferenc Szentatya 2018. március 3-án elrendelte, hogy Pütkösd másodnapja, Pütkösdhétfő Mária, az Egyház Anyja liturgikus emléknapja legyen.¹⁰ Ezzel új Mária-ünnepet rendelt el, de nem dogmát hirdetett.

Akik ellenezték az új dogmákat, azok gúnyosan megfordították a gyönyörű máriás középkori axiómát: *Maria nunc satis est* = *Máriából most már elég*. Ennek ellenére továbbra is erősödik az Egyházban a mozgalom, amely kéri az újabb javasolt Mária-dogmák kihirdetését.

A II. Vatikáni Zsinat lezárása után húsz évvel, 1985-ben Joseph Ratzinger bíboros (leendő XVI. Benedek pápa 2005–2013), a Hittudományi Kongregáció prefektusa felmérte az eltelt időt. A Vittorio Messori újságíróval készített párbeszédés könyvben megvizsgálta az Egyház életének fejlődését minden oldalról, beleértve a hittudományt is.¹¹ Könyve mind a mai napig alapvető könyv a zsinat utáni idő megértéséhez.¹² A beszélgetés során Ratzinger bevallja, hogy freisingi kispap (teológus) korában (1946–1951) túlzásnak találta a középkori *De Maria numquam satis* formulát, hiszen úgy tűnik, hogy az Úr Jézus mellé szinte második megváltónak a Szűzanyát helyezték. Bevallja, hogy később tanulmányai során és egyetemi tanár korában rájött arra, hogy a máriális dogmák biztosítják alapvető keresztény hittételünket: a Szentháromság második Isteni Személye, a Fiú, aki megtestesült és megváltott minket, igaz Isten és igaz ember. Ha nincs a Szűzanya, akitől a Fiú az emberi természetet kapja, nincs igazi megváltás sem. Azt is felismerte tanulmányai során, hogy Szent Pál egyszer említi csak leveleiben a Szűzanyát, névtelenül: „De amikor elérkezett az idők teljessége, az Isten elküldte Fiát, aki asszonytól született, és ő alávetette magát a törvénynek” (Gal 4,4). De ez az egy említés is a lényegét fejezi ki: Szűz Mária istenanyasága biztosítja a megváltás valóságát.

⁷ *Munificentissimus Deus* kezdetű 1950. november 1-jén kelt apostoli rendelkezés, in DENZINGER – HÜNERMANN, *Hitovallások és az Egyház Tanítóhivatalának megnyilatkozásai*, 771. nr. 3900–3904.

⁸ B. Pater BV Mariam „*Matrem Ecclesiae*” declarat ac precatur.

⁹ SZENTSÉGEK ÉS ISTENTISZTELETI SZENT KONGREGÁCIÓ, *Marialis titulus* kezdetű 1980. március 13-án kelt körlevél, in *Enchiridion Vaticanum 7. Documenti ufficiali 1980–1981*, Bologna 1982, 230. nr. 233.

¹⁰ CONGREGATIO DE CULTU DIVINO ET DISCIPLINA SACRAMENTORUM, *Decretum de Celebratione Beatae Mariae Virginis Ecclesiae Matris*, Prot. N. 404/19, die 11 Februarii 2018.

¹¹ RATZINGER, JOSEPH, *Beszélgetés a hitről Vittorio Messori-val*, Budapest 1990, 176.

¹² Első kiadása olaszul: *Rapporto sulla fede. Vittorio Messori a colloquio con Joseph Ratzinger*, Bologna 1985, 224.

Hadd idézzem szó szerint Ratzinger bíborost: (Messori beszél:) „Ratzinger tanúságtétele emberileg is igen fontos. Ő maga ugyanis személyes fejlődés útján jutott el az újra való felfedezésre, aztán ennek az elmélyítésére, végül pedig a teljes »konverzióra« a Mária-misztérium dolgában. Így mondta nekem: »Amikor még ifjú teológus voltam, a zsinati ülések előtt (sőt még alattuk is), amint az korábban is megesett, és ma is így van sokaknál, voltak fenntartásaim egyes régi formulákkal szemben. Ilyen például a 'Máriáról sosem lehet eleget beszélni'. Túlzásnak láttam. Nehezen birkóztam egy másik híres kifejezés igazi értelmével is, amelyet pedig az első századok óta ismételtettek az egyházban, mikor nagy viták után, 431-ben az Efezusi Zsinat Máriát Isten Anyjának mondta ki. Mit akart mondani az a kifejezés, hogy a Szűz minden eretnység legyőzője? Csak ma, ebben a zűrzavaros időben, amikor úgy látszik, hogy az igaz hit kapuján minden elképzelhető eretnek tévedés kezd dörömbölni, ma értem meg, hogy itt nem volt szó semmiféle jámbor túlzásról, hanem egy olyan igazságról, amely ma még inkább érvényes, mint bármikor volt.«¹³

Nem tartozik szorosan a tárgyalt jelmondatához, de a folytatása is annyira a témához köt, hogy azt is itt közlöm szó szerint. Ratzinger szövege olyan világos, hogy azt nem is kell és nem is lehet „összefoglalni”.¹⁴

„Hat szempont, melyekről nem szabad elfeledkezni.

A bíboros hat pontban foglalja össze a Szent Szűz szerepét a katolikus hit kiegyensúlyozott volta és teljessége körül. És bár az összefoglalás jó, de szükségképpen nem teljes. Íme:”

„*Első pont:* Ha az ember megadja Máriának azt a helyet, amit a dogmatika és a hagyomány biztosítanak számára, az annyit jelent, hogy az illető megbízhatóan belegyökerezik a hiteles Krisztus-tanba (II. Vatikáni Zsinat)”. Ezzel utal a II. Vatikáni Zsinat *Lumen gentium* kezdetű dogmatikus konstitúciójára (*Az Egyházzól*), dokumentumára. „Az Egyház végül is a Krisztusban való hit közvetlen szolgálatában, és nem elsősorban az Anyja iránt érzett hódolatból hirdette meg a Mária-dogmákat: először örökös szüzességéről és istenanyaságáról szólókat, azután, hosszú érlelés és gondolkodás után az áteredő bűn szennyétől mentes fogantatását, majd testi felvételét a mennyei dicsőségbe. Ezek a dogmák segítik az igaz hitet Krisztusban, aki Isten és ember egyetlen személyben”. Összefoglalva *Lumen gentium*, 65. pont: „Mária ugyanis oly benső helyet foglal el az üdvösség történetében, hogy valamiképpen egyesíti és visszatükrözi magában a hit legfőbb titkait”.

„*Második pont:* Az egyház Mária-tana magában foglalja a Szentírás és a hagyomány közti helyes viszonyt és szükséges egybefoglalást. A Szentírásban a négy Mária-dogma világos alappal bír. Ez azután mint egy érlelődő mag, a hagyomány életében hozza meg a maga gyümölcsét, ami kifejeződik a liturgiában, a hívő nép átélésében és a Tanítóhivatal által irányított teológiai gondolkodásban”.

¹³ RATZINGER, *Beszélgetés a hitről*, 91.

¹⁴ *Uo.*, 92–94.

„*Harmadik pont:* Mária, a Messiás anyjává lett fiatal zsidó lány saját személyében élő és feloldhatatlan módon egyesíti Isten régi és új népét, Izraelt és a kereszténységet, a zsinagógát és az Egyházat. Olyan csomópont ő, amely nélkül a hit kockáztatja, hogy elveszíti az egyensúlyát – amint ez manapság meg is történik – azáltal, hogy az Újszövetség vagy feloldódik az Ó-ban, vagy elszakad tőle. Viszont Mária-ban megélhetjük az egész Szentírás egységét”.

„*Negyedik pont:* A kifogástalan máriás áhítat biztosítja a hit számára az »észszerűség« elengedhetetlen együttlétét »a szív észérveivel« – ahogyan ezt Pascal mondaná –, amelyek nem kevésbé elengedhetetlenek. Az Egyház szemében az ember nem csupán ész, nem csupán érzelm, hanem ennek a két területnek az egysége. A fej tartozik világosan gondolkodni, a szívnek azonban fel kell forrósodnia. A máriás áhítat így biztosítja a hit teljes emberi kiteljesedését, mert amikor az Istenanyának páratlan méltóságáról van szó, ugyanúgy tartózkodik minden, az igazsággal ellentétes szélsőségtől, mint a nem kevésbé igazolhatatlan beszűkültségtől – ahogyan ezt a zsinat is ajánlja”.

„*Ötödik pont:* Hogy a II. Vatikáni Zsinat kifejezéseivel éljünk, Mária az Egyház »alakja«, »ősmintája« és »példaképe«. Feléje fordulva, az Egyház megszabadul attól az egyoldalúan férfias jellegtől, amiről már beszéltem, és amelyik eszközszerűen egy szociális-politikai akcióprogramot képvisel. Mária-ban mint mintában és példaképben az Egyház is újra megtalálja a maga anyai arcát. És ekkor már nem szűkülhet párttá, szervezetté vagy valami erőszak-csoportosulássá, bármily nemes, de emberi érdekek szolgálatában. Világos, hogy miért nincs meg a helye Máriának bizonyos teológiákban és egyháztanokban: mert a hitet leszűkítették valami elvont elméletre. Ennek pedig nincs szüksége anyára”.

„*Hatodik pont:* Mária a maga egyszerre szűzi és anyai sorsán keresztül megvilágítja a Teremtőnek minden idők – a mienket is ideértve – asszonyára vonatkozó szándékait. S a mi korunkra ez talán különösképpen is érvényes, hiszen tudjuk, hogy ma a nőiességnek a lényege van veszélyeztetett helyzetben. Mária szüzessége és anyasága a nő misztériumát egy olyan kiemelt rendeltetésbe gyökereztetni bele, ahonnan azt nem lehet kitépni. Mária rendíthetetlen hirdetője a *Magnificat*nak, de ő teszi termékennyé a csöndet és a rejtett életet is. Nem fél ott állni a kereszt lábánál, ahol az Egyház születik. De ő az, aki – mint az evangélista többször is kifejezi – »megtartja és szívében forgatja« mindazt, ami körülötte történik. A bátorság és engedelmesség teremtménye, olyan példa – ma és mindig – minden keresztény férfi és nő számára, akire lehet is, kell is felnézni”.